

Volume I (2015)

W. BALL, Avrupa'daki Asya ve Batı'nın Şekillenişi Cilt 2, Tek Dünyaya
Doğu – Antik İran ve Batı. İstanbul 2015. Ayrıntı Yayınları, 319 sayfa
(95 resim, 11 harita ve plan ile birlikte). Çev.: Ahmet Aybars
ÇAĞLAYAN. ISBN: 9789755399683

Özge ACAR

Libri: Kitap Tanımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi’nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılarla açık, serbestçe/ücretsiz ‘açık erişimli’ bir dergidir. Kullanıcılar, yayından ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki makaleleri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, makalelerin çoğunu alabilir ve kaynak göstererek makalelere bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten makaleler derginin web sitesinde (www.libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume I: Ocak-Aralık 2015) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Künye W. BALL, Avrupa'daki Asya ve Batı'nın Şekillenişi Cilt 2, Tek Dünyaya Doğu – Antik İran ve Batı. İstanbul 2015. Ayrıntı Yayınları, 319 sayfa (95 resim, 11 harita ve plan ile birlikte). Çev.: Ahmet Aybars ÇAĞLAYAN. ISBN: 9789755399683 Tanıtan: Özge ACAR, Libri I (2015) 51-52. DOI: 10.20480/lbr.2015115463

Geliş Tarihi: 17.09.2015

Kabul Tarihi: 23.09.2015

Online Yayın Tarihi: 28.12.2015

URL: <http://dx.doi.org/10.20480/lbr.2018115463>

Editörya Phaselis Project
www.phaselis.org

**W. BALL, Avrupa'daki Asya ve Batı'nın Şekillenişi Cilt 2, Tek Dünyaya Doğru –
Antik İran ve Batı. İstanbul 2015. Ayrıntı Yayınları, 319 sayfa (95 resim, 11
harita ve plan ile). Çev.: Ahmet Aybars ÇAĞLAYAN. ISBN: 9789755399683**

Özge ACAR*

Orta Doğu uzmanı, arkeolog Warwick Ball'un, ilk cildi *Out of Arabia: Phoenicians, Arabs, and the Discovery of Europe* başlığı altında 2009 yılında; Ahmet Aybars Çağlayan tarafından Türkçe'ye çevrilerek *Arabistan'dan Öteye: Fenikeliler, Araplar ve Avrupa'nın Keşfi* başlığı altında 2014 yılında basılan, dizi adı alt başlığında belirtildiği gibi *kültürlerin Asya'dan Avrupa'ya yayılışını inceleyen dört ciltlik bir seri* olan *Asia in Europe and the Making of the West* (Avrupa'daki Asya ve Batı'nın Şekillenişi) dizisinin ikinci cildi *Towards one World: Ancient Persia and the West* başlıklı bu eser, 2010 yılında basılmış ve yine Ahmet Aybars Çağlayan tarafından çevrilerek bu yıl Türk okuyucusuna sunulmuştur. Özellikle, bugün güvenlik nedeniyle gezilmesi zor olan Afganistan'daki arkeolojik alanlar üzerine yaptığı çalışmasıyla tanınan araştırmacı yazar, bu dizide daha genel bir konu hakkında fikirlerini paylaşmakta ve okuyucuya Avrupa'nın gerçekte ne kadar Avrupalı olduğu ve Doğu ile Batı arasında ne tür bir ilişki olduğu gibi sorular üzerinde düşünmeye itmektedir. Hakkında ciltlerce kitaplar yazılan, sayısız tartışmalar yapılan ve pek çok tarihçinin, düşünürün, siyaset bilimcinin zihni meşgul eden *kadim Doğu-Batı mücadeleşini* yazar, basmakalıp ifadelerin dışına çıkararak farklı bir boyuta taşımaktadır. Bu hususta, bu *ebedi mücadele* fikrinin bir *mit* olduğunu ve dolayısıyla niyetinin *Doğu ile Batı'yı yarıştırmak veya her şeyin Doğu'dan çıktığını ispat etmek* olmadığını açıkça belirtmektedir. Doğu ile Batı arasındaki ilk temasın antik İran ile başladığını vurgulayan yazar, antik İran'ın *tek dünya* düşüncesi temelinde *Doğu ve Batı* kavramlarının gerçekte var olup olmadığı konusunu sorguladığı bu kitapta temel olarak; sırasıyla Eski Yunan, İskender ve Roma ile olan ilişkiler ve savaşlar bazında antik İran tarihini, Zerdüştçülükten itibaren İran'a has dini düşünceleri ve *tek dünya* düşüncesini ele almaktadır.

İçindekiler (7), *Harita ve Planlar* (8), *Resim Listesi* (9-13) kısımlarının ardından gelen *Dizide Giriş* (15-16) bölümünde söz konusu dizinin ortaya çıkış amacı belirtilmekte, *Önsöz ve Katkıda Bulunanlara Teşekkürler* (17-19) bölümünde ikinci cildin dizi içerisindeki yeri vurgulanmakta, *Çevirmenin Notları* (20-21) bölümünde *Grek/Yunan ve Pers/Fars/ İranlı* terimlerinin kullanımına ilişkin onomastik açıklamalar yapılmaktadır. *Giriş* (23-36) bölümünde yazar, Doğu-Batı ilişkisi anlatılırken sıkça kullanılan "Batılı Değerler" ve "Şark Despotizmi" kavramları üzerinde durmakta, bu kavramların beraberinde getirdiği ayırtımaya degenmekte ve nihayetinde *kültürlerin, halkların ve uygarlıkların önyargıya dayalı bir "Doğu-Batı" kalıbına sığdırılmasının*, tarihi düzgün bir şekilde kavramanın önünde engel teşkil ettiğine vurgu yapmaktadır. Kaleme alınma amacının, yu-

* M.A., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. ozgeacar90@gmail.com

karida anılan bu ilk temasla başlayan ilişkilerin *daima karmaşık olduğunu, ancak asla tek taraflı olmadığını gözler önüne sermek* olarak belirlendiği bu eser, buradan sonra on bölüme ayrılmakta, *Kaynakça* ve *Dizin* bölümleri ile son bulmaktadır.

Kyros'un Mirası (37-52) başlıklı birinci bölümde ilk olarak antik İran'ın coğrafi arka planı üzerinde durulduktan sonra tarih öncesi devirden ve İranlıların bölgeye gelişinden bahsedilmektedir. Ardından Medler ve Persler arasındaki ilişkiler ile sonucunda Büyük Kyros tarafından Pers İmparatorluğu'nun kurulduğu çatışmalar aktarılmaktadır. Buna müteakiben bölüm Persepolis kentinin Pers hanedanlığına dair verdiği fikirlerin sunulmasıyla son bulmaktadır. *Persler ve Yunanlar* (53-88) başlıklı ikinci bölümde Pers-Yunan ilişkilerinin ilk temas noktası tartışılmaktadır. Öncelikle, *Yunan, Hellen ve Ion* adlandırmaları Persler açısından ele alınmakta, özellikle *Yunan* ve *Ion* arasındaki farkı ayırt etmenin önemine vurgu yapılmaktadır. Sonrasında ise, Perslerin Ön Asya'ya ilk adımları, Lydia'nın fethi ve bu fetihle başlayan etkileşim süreci tartışılmaktadır. *Denizin Ötesindeki İonlar* (89-128) başlıklı üçüncü bölümde, *Doğu ile Batı arasında bugün de süren sözde çatışmanın* miladı olan Pers-Yunan Savaşları mercek altına alınmaktadır. Söz konusu savaşların konu edildiği modern kaynaklardaki Doğu karşılığı önyargısı, eserin geneline hâkim olan eleştiriye burada da maruz kalmaktadır. *Şeytan Kral* (129-156) başlıklı dördüncü bölümde yazar, Makedonyalı Büyük İskender'in en büyük eserleri olarak kabul edilen *internasyonalizm* ve *tek dünya* düşüncelerinin İskender mi; yoksa onun yerle bir ettiği Pers İmparatorluğu tarafından mı yaratıldığı sorusuyla bir giriş yaparak bu bölüm kapsamında temelde neyi tartışacağını okuyucuya sezdirmektedir. İskender'in Pers İmparatorluğu üzerine görüşü süreci ele alınmakta ve bu süreçte Pers-Yunan ilişkileri analiz edilmektedir. *"Iranistik" Bir Çağ* (157-201) başlıklı beşinci bölümde İskender'in ardından ortaya çıkan Hellenistik krallıkların yanında, batıda da Yeni-Pers krallıklarının kurulması, bu şekilde Perslerin kültürel etkilerinin her yere sinmesi, dolayısıyla *iranistik* bir dönem yaşanması konu edilmektedir. Bu noktada özellikle Karadeniz'deki Mithradates Hanedanlığı'ndan Mithradates VI Eupator'un Roma ile yaptığı savaşlar üzerinde durulmakta ve bölümün ilerleyen kısımlarında Kappadokia ve Kommagene krallıklarına da göndermeler yapılmaktadır. *İki Süper Güç* (202-222) başlıklı altıncı bölümde, Orta Asya'dan bu bölgeye gelen İranlı kabilelerin üçüncüsü ve sonucusu olan Partlar ve onları izleyen Sasani Hanedanlığı'nın Roma ile aralarındaki çekişmeler yazar tarafından 'Akhaemenidlerin şasaalı geçmişini diriltme çabaları' olarak yorumlanmakta ve bu çekişmelere ilişkin savaş anlatımları ile kitap genelindeki tarih anlatısı son bulmaktadır. *Aydınlık ve Karanlık* (223-244) başlıklı yedinci bölümde İran'a has dini düşünceler konu edilmekte, Zerdüşçülük, Mithraizm ve Manicilik öğretilerine ve son olarak İslamiyet'e degenilmektedir. *Zerdüş'tün Gölgesi* (245-262) başlıklı sekizinci bölümde İran dinine özgü unsurların Anadolu'daki Hellenistik gelenekler ve Batı'ya aktarılan Hristiyanlıkla teması aydınlatılmaktadır. *Düalizm Sorunu* (263-286) başlıklı dokuzuncu bölümde, İran'a özgü dini düşüncelerin Avrupa'ya bulaşması ve beraberinde getirdikleri *düalist* düşüncenin burada aldığı şekiller üzerine yorum yapılmaktadır. *İrani Bir Dünya* (287-298) başlıklı son bölüm aynı zamanda kitabı sonuc bölümünü niteliğini taşımakta ve İran'ın tek dünya düşüncesi özetlemeye çalışılmaktadır.

Doğu-Batı çatışmasının başlangıcı olarak kabul gören Pers-Yunan Savaşları ve bu süreçte "Batılı Değerler"ı tehdit eden Perslerin tarihsel ve kültürel boyutlarda ele alındığı bu eserde Pers İmparatorluğu'nun, bu kutuplaşmayı başlatan "Şark Despotizmi" değil, aksine İskender'e atfedilen "tek dünya" düşüncesinin yaratıcısı olduğu fikri sunulmaktadır. Ball, kolay anlaşılır anlatım tarzı ve sıkça yer verdiği şiirsel alıntılarıyla okuyucuya dinlendirmekte ve onu zamandıinsel perspektif içinde Doğu-Batı ilişkileri üzerine alışılmışın dışında eleştirel bir spekulasyona davet etmektedir.